

Ірина Горохова

Київ

Аргументація являє собою мовну дію, що включає систему тверджень, призначених для виправдання чи спростування думки. Вона звернена в першу чергу до розуму людини, яка здатна мислити, прийняти або відкинути цю думку. Дослідники пов'язують виникнення мистецтва аргументації з періодом становлення вербально-логічного мислення. Потреба у мистецтві переконливості промов починає відчуватися з розвитком цивілізацій. Найбільш ранні згадування про аргументацію як мистецтво полеміки належить до Давньої Індії. Інша країна виникнення аргументації, і разом із нею логіки, є Давня Греція. Від самого початку аргументація розвивалася у Греції за двома напрямками, які вплинули на формування її теорії і практики у майбутньому. Аргументація має форму вимовлених або написаних тверджень; теорія аргументації досліджує взаємозв'язок цих тверджень, а не ті думки, ідеї, мотиви, які стоять за ними; аргументація є цілеспрямованою діяльністю: вона має своїм завданням посилення або ослаблення чийось переконань; аргументація – це соціальна діяльність, оскільки вона спрямована на іншу людину або інших людей, припускає діалог і активну реакцію іншої сторони на доводи, що приводяться.

Ключові слова: аргументація, полеміка, діалог, дискурс, аргумент, логіка.

Слово «аргументація» сходить до латинських слів *argumentum*, *arguo*, що означає «пояснення», «прояснює». Аргументацію можна визначити як соціальну, інтелектуальну, вербальну діяльність, що служить виправданню або спростуванню точки зору, представлену системою тверджень, спрямованих на досягнення схвалення певною аудиторією (Емерен 1992) [8]. У ході аргументації мовець дійсно прагне якомога точніше представити свою точку зору, ігноруючи в деяких випадках можливі наслідки своїх доказів і реакцію адресата. З цієї причини в основу багатьох інших визначень аргументації покладений фактор розбіжності. Крім цього аргументація визначається як «техніка мовлення, спрямована на переконання співрозмовника, аудиторії» (А. Волков), «спосіб міркування, що є розумовим процесом» (А. Брутян), «приведення одних доказів для підкріплення або обґрунтування інших» (В. Берков) (Belova 1998) [5].

Аргументація є комунікативною діяльністю суб'єкта в триєдності вербального, невербального і екстралінгвістичного, метою якої є переконання адресата через обґрунтування правильності своєї позиції. В процесі аргументування мовець реалізує себе як мовна особистість, демонструючи свою мовну, комунікативну та лінгвістичну компетенцію. Задіяними виявляються його знання, уявлення, здоровий глузд, ціннісна система, його епістемічний, емоційний стан, а також його соціальний статус і соціальні ролі, які йому доводиться «виконувати».

Незважаючи на досить велике число робіт з різних аспектів аргументації, популярність аргументації як об'єкта дослідження, не представляється можливим говорити про наявність цілісної теорії. Сама проблема аргументації продовжує залишатися однією з найскладніших в логіці. Складність визначення та побудови теорії аргументації полягає в комплексному характері останньої. Тому дати визначення аргументації, яке б у рівній мірі влаштувало всіх фахівців, навряд чи можливо. Навряд чи можна погодитися, наприклад, з визначенням аргументації, запропонованим А. Бірсом: «Аргументація – це спосіб змусити іншого зробити те, що не хочеться робити самому». Як мовний вплив на ментальну сферу реципієнта аргументація є об'єктом глобальної та міждисциплінарної теорії мовної дії. Область перетину теорії аргументації та теорії мовної

дії велика, але вона поглинає першу цілком, бо аргументація може здійснюватися і невербальними способами, тобто немовними (Belova 1998) [5].

Аргументація – це приведення доводів з метою зміни позиції, або переконань, іншої сторони. Довід, або аргумент, являє собою одне або кілька пов'язаних між собою тверджень. Довід призначається для підтримки тези аргументації – твердження, яке сторона, що аргументує, знаходить потрібним нав'язати аудиторії, зробити складовою частиною її переконань. Словом «аргументація» часто називають не тільки процедуру приведення аргументів на підтримку якогось положення, а й саму сукупність таких аргументів. Теорія аргументації досліджує різноманітні способи переконання аудиторії за допомогою мовної дії. Теорія аргументації аналізує і пояснює приховані механізми «непомітного мистецтва» мовної дії в рамках самих різних комунікативних систем – від наукових доказів до політичної пропаганди, художньої мови і торгової реклами. Впливати на переконання слухачів чи глядачів можна не тільки за допомогою мови і словесно виражених доводів, а й багатьма іншими способами: жестом, мімікою, наочними образами і т.п. Навіть мовчання в певних випадках виявляється достатньо вагомим аргументом (Ivin 2000) [10].

Аргументація являє собою мовну дію, що включає систему тверджень, призначених для виправдання чи спростування думки. Вона звернена в першу чергу до розуму людини, яка здатна мислити, прийняти або відкинути цю думку.

Інтерес до аргументації виник у всьому суспільстві, він був не модою, а фактом, продиктованим соціальним розвитком (Aarno 2006-2007) [1]. Мистецтво полеміки від початку мало яскраво виражену практичну орієнтацію, а його виникнення та вдосконалення було соціально зумовленим. Дослідники пов'язують виникнення мистецтва аргументації з періодом становлення вербально-логічного мислення та зараховують цей факт до I тис. до н.е. Потреба у мистецтві переконливості промов починає відчуватися з розвитком цивілізацій. Найбільш ранні згадування про аргументацію як мистецтво полеміки належить до Давньої Індії. Інша країна виникнення аргументації, і разом із нею логіки, є Давня Греція. Від самого початку аргументація розвивалася у Греції за двома напрямками, які вплинули на формування її теорії і практики у майбутньому. Один із напрямків був пов'язаний із формуванням діалектики як мистецтва переконання, в який метою полеміки було відшукування істини, прояснення суті справи, а інший – із софістикою, яка бачила завдання полеміки – досягнення практичної користі, перемоги за будь-який спосіб. Майстрами діалектичної раціональної суперечки були Сократ, Платон (Scherbina 2013) [13]. Проте найбільший вплив на формування цього напрямку у розвитку аргументації здійснив Аристотель (1978) [3].

Другий напрямок у розвитку аргументації пов'язаний із діяльністю софістів. Розвиток аргументації у Греції був обумовлений такими факторами, як змагальність, що проникала у всі царини суспільного життя.

Перша і найбільш впливова протягом кількох тисячоліть теорія аргументації була розроблена Аристотелем та його послідовниками. Саме ідея логічності як зв'язку суджень у доведеннях привела Аристотеля до створення першої логічної теорії – силогістики. Крім аналітичного силогізму, побудованого для цілей наукового доведення, Аристотель (1978) виділяє ще чотири форми міркування: силогізм, паралогізм, діалектичний та риторичний силогізми. Саме останні два типи силогізмів як засоби переконання, починаючи із 60-рр. XX ст., стали предметом вивчення для багатьох сучасних дослідників, які цікавились проблемами діалогу, аргументації [3].

Змістовно-об'єктивний бік аргументації полягає у доказовості, комунікативно-об'єктивний бік – у переконливості. Обґрунтування необхідне за будь-якої значущої аргументації. Доведення – тільки достатня умова цього акту мислення, проте не

необхідна. Критичне мислення в актах обґрунтування не обов'язково доходить до рівня строгого доведення. Дослідження доведень Аристотель вважав головним завданням аналітики, проводячи різницю між аналітичними і діалектичними міркуваннями. Останній вид міркування обговорювався Аристотелем у «Топіці», трактаті «Про софістичні міркування» та «Риториці». Діалектичний силогізм або міркування відрізняється від аналітичного (наукового) тим, що його засновки є результатом конвенції, діалогу. Це не необхідне завдання, як у науковому силогізмі. Риторичний силогізм є засобом побудови ораторської промови (Аристотель).

У Стародавньому Римі логіка та аргументація розвивалася в її прикладному аспекті, що було пов'язано із розвитком теорії красномовства та юриспруденції, застосовувалися норми побудови силогізмів для створення переконливих міркувань у процесі діалогу. Із падіння республіки у Римі потреба у публічних дискусіях помітно впала. Значна увага приділялася при цьому риторичному аспекту аргументації, зокрема зовнішнім ефектам, а також моральній аргументації (Цицерон, Сенека).

Наступний імпульс до розвитку аргументації дали середньовічні релігійні диспути, зокрема видатним майстром аргументації вважали П'єра Абеляра. Середньовіччя розвинуло логічний бік аргументації та різні модальні аспекти її реалізації. У Середні віки став явним відхід від античних традицій публічних античних виступів. Своєрідним періодом застою для аргументації стала епоха Відродження.

У Новий час із розвитком експериментального природознавства виникає потреба в аргументації і доведенні щодо емпіричного пізнання (Scherbina 2013) [13]. Новий час із розвитком експериментального природознавства надав нові аргументи і нове звучання аргументації – в основу аргументації покладають досягнення емпіричних наук. З іншого боку, розвивається нова культура скептицизму, яка руйнує метафізичні і передусім псевдо-логічні конструкти (М. Монтень, А. Бейль, Р. Декарт, Д. Юм тощо).

Із часів Середньовіччя та епохи Відродження розрізнення, яке Аристотель проводив між аналітичним і діалектичним міркуваннями, дослідниками ігнорувалося. У ХХ ст. логіка набула математичної, символічної форми, отже увага науковців була зосереджена на аналітичних міркуваннях. Теорія аргументації була зведена до логічної теорії доведення, яка спиралася на поняття істини, для якої поняття переконання та аудиторії – геть сторонні (13). Ці намагання були пов'язані зі спробою позитивістського очищення науки від ціннісних втручань, що означало претензії науки на самодостатність та самовизначення.

Нині можна говорити про становлення нової теорії аргументації, в якій дослідження процесів аргументації є принципово міждисциплінарними. Це зумовлене необхідністю врахування різних аспектів як самого предмету дослідження (плюральність тлумачення ґрунтується на альтернативних і доповнюючих теоріях як у різних дисциплінах, так і всередині них), так і соціального запиту на доведення (суспільство стає все більш високо диференційованим).

Основу побудови різних теорій аргументації становлять різні моделі обґрунтування. Залежно від цього у сучасній теорії аргументації, як методології обґрунтованого переконання, розрізняють різні підходи до аналізу аргументації, основними з яких є логічний, риторичний, діалектичний.

Логічний підхід є історично найтривалішим. Згідно з ним, головними завданнями дослідження є з'ясування логічної обґрунтованості міркувань і відбір, визначення та вивчення форм правильних міркувань. Основою такого підходу є дедуктивна модель обґрунтування. Логічному аналізу присвячені роботи Є. Булигіна та К. Альчуррона. «Формальною концепцією аргументації» назвав М. Атієнза теорію права Булигіна, яка ґрунтується на дедуктивній моделі обґрунтування. Ця концепція, вивчаючи схеми-форми аргументів, ґрунтується на аргументації як результаті, а не як діяльності (Atienza 2006-

2007) [4].

Як критична реакція на домінування логічного (формального) підходу виник риторичний підхід. Риторичний підхід, на відміну від логічного, фокусує увагу на матеріальних аспектах процесу аргументації. Раціональність аргументації залежить від прийнятності її для тієї аудиторії, на яку вона розрахована. У межах риторичного підходу написані праці Р. Рікі, Д. Макау, Д. Шойца, С. Тулміна, Т. Фівега та ін. (Scherbina 2013) [13].

Аргументативно-релевантні прийоми античних риторів вивчалися і використовувалися потім протягом кількох століть переважно у риторичі, логіці, філософії. У становленні теорії аргументації як наукової дисципліни вирішальними виявилися дві «хвилі» у другій половині нинішнього століття: 60-70-і рр., коли С.Тулмін, Х.Перельман, Джонстоун, Кокс (Toulmin 2013) [14] поставили питання про сутність аргументу і аргументації стосовно мовної аргументації і дослідження 80-х рр., коли теорія аргументації завоювала популярність (Eemeren 1992) [8]. Але навіть після двадцяти років досліджень теорію аргументації описували лише як дисципліну майбутнього (would-be-discipline). Сучасна теорія аргументації може бути визначена як інтегральна дисципліна, що поєднує дані логіки, психології, лінгвістики, філософії, соціології та багатьох інших дисциплін.

У 70-х рр. ХХ ст. виник діалектичний підхід до аналізу аргументації, в якому вона розглядається з позиції процедури обговорення. Під час обговорення сторони відстоюють свої позиції, керуючись правилами раціональної дискусії. Раціональність дискусії залежить від того, чи дозволяє процедура обговорення формальним і матеріальним критеріям прийнятності. Важливі внески до розвитку діалектичного підходу зробили Р. Алексі, О. Печеник, А. Аарнію. Діалектичний підхід потребує того, щоб дискусія відповідала процесуальним критеріям раціональності (Scherbina 2013) [13].

Аргументація є цариною міждисциплінарних досліджень. Самостійної науки, предметом якої було б вивчення специфіки такої форми діяльності, як аргументація сьогодні не існує. Головна складність аргументації як предмета дослідження полягає у тому, що універсального, однаково ефективного завжди та усюди мистецтва полеміки не існує.

Протягом останніх тридцяти п'яти років активно розробляється близька до логіки дисципліна – теорія аргументації, орієнтована на безпосередньо практичне застосування.

Аналізуючи взаємозв'язок філософської логіки та аргументації у контексті обговорення теми моделювання природних міркувань, Д. Зайцев (2009) зазначає, що «незважаючи на спорідненість з логікою, доля теорії аргументації складається принципово по-іншому. З одного боку, добре відомо, що дослідження в галузі аналізу аргументативної діяльності стимулювали виникнення логіки. З іншого – за минулі сторіччя логіка встигла сформуватися як цілком строга наука, а теорія аргументації, яка не уступає логіці кількістю робіт та персоналій, так і не перетворилась на єдину, загально визнану наукову дисципліну» [9]. Про це зазначає і спеціаліст у сфері теорії аргументації Ф. ван Ємерен (1992) [8].

Для аргументації характерні такі риси (виділені найбільшими сучасними фахівцями в галузі теорії аргументації Франсом ван Еемереном і Робом Гроотендорстом): аргументація має форму вимовлених або написаних тверджень; теорія аргументації досліджує взаємозв'язок цих тверджень, а не ті думки, ідеї, мотиви, які стоять за ними; аргументація є цілеспрямованою діяльністю; вона має своїм завданням посилення або ослаблення чийось переконань; аргументація – це соціальна діяльність, оскільки вона спрямована на іншу людину або інших людей, припускає діалог і активну реакцію іншої сторони на доводи, що приводяться.

Із середини ХХ ст. теорія аргументації переживає другу молодість. Можна виділити

дві основні причини активізації досліджень у цій сфері. Це, по-перше, зміна у політичному устрої післявоєнного світу та потреба у нових стандартах політичної ситуації, по-друге, розвиток штучного інтелекту, логічного програмування, комп'ютерних наук та інформаційних технологій.

Теорія аргументації є дисципліною, що тільки-но формується, і через кардинальну зміну культурної ситуації виникла потреба у розробці нових концепцій, нових підходів до старих питань. Про це свідчить підвищена необхідність особливої уваги до етики публічних виступів і соціальних взаємодій (Gerasimova 2003) [7].

Серед основних факторів, що впливають на оновлення форм раціонального мислення та діалогу, називають масовість комунікацій та інтенсифікацію ділового й культурного обміну; інформаційні технології, технології PR; інформаційні війни; глобалізація та пов'язані з нею протиріччя; плюралізм культурних традицій і мов, отже і проблеми взаємодії соціокультурних систем; проблеми міжкультурних і цивілізаційних комунікацій; диференціація наук і пошуки інтегративних мов пізнання та спілкування, індивідуалізація особистості та проблеми діалогу світоглядів тощо (Gerasimova 2003) [7].

На думку І. Герасимової і М. Новоселова, «теорія аргументації як логічна дисципліна увібрала до себе досягнення логічної методології, але через практичну орієнтацію її можна назвати логічною інженерією» (Gerasimova 2003, p. 33) [7]

Виділяють такі напрямки дослідження аргументації, пов'язані з логічним підходом: філософсько-методологічний, логіко-методологічний, логіко-прагматичний, логіко-семіотичний, логічна герменевтика, формально-логічне моделювання аргументації. Останній у своїх прикладних напрямках тісно змикається з когнітивним моделюванням (Gerasimova 2003, p. 36) [7]

Логіка і теорія аргументації пов'язані аналізом міркувань. Для логіки міркування служать об'єктом вивчення, а для теорії аргументації – виступають засобом змінити позицію опонента у полеміці. Як результат, у теорії аргументації трактування міркувань відрізняється. Логіка має формальне доведення, тобто мова йдеться про ланцюжок міркувань, побудованих відповідно до чітких правил, що ведуть від істинних засновників до висновку, формування та зміст яких відомий заздалегідь. Завдання аргументації – змінити позицію суб'єкта за допомогою міркувань. Природні міркування мають модифікований характер (Zaicev 2009) [9].

С. Тулмін (2013) зазначав, що в різні епохи в різних культурах аргументація здійснювалася за своїми правилами і принципам, але лінгвісти сходяться в думці, що між моделями аргументації і замовленнями суспільства зв'язок встановити принципово неможливо. До того ж в кожній області аргументація має свої особливості. Тому С. Тулмін (2013) ввів поняття «поле аргументації», ядро якого складає сутність аргументації, інваріант, теорія аргументації як процес, який не зводиться до окремих випадків. Крім моделей критерієм зрілості теорії слід вважати розроблену термінологію. С. Тулмін (2013) розробив модель для аналізу аргументації як результату. Модель пропонує інструмент для знаходження елементів, які функціонують як захист думки. Хоча С. Тулмін (2013) презентує свою модель описування різних захистів, які висуваються безпосередньо у дискусії, у розробці моделі він абстрагується від контексту обговорення. Він запропонував поняття аргументативного поля, виходячи з того, що деякі аспекти аргументації варіюються від одного аргументативного поля до іншого, а деякі – не залежать від жодного зазначеного поля [13].

Німецький філософ Юрген Габермас (2011), досліджуючи раціональність дискурсу, зазначив, що «...теорію аргументації потрібно розвивати у формі «неформальної логіки», оскільки до згоди у теоретичних або морально-практичних питаннях не можна примусити ані дедуктивними висновками, ані емпіричними очевидностями. Тією мірою, якою аргументи мають примусову силу на підставі відношень логічного слідування, вони

не тягнуть за собою нічого субстанціально нового, а тією мірою, якою вони мають субстанціальний зміст, вони ґрунтуються на досвідах та на потребах, які можуть бути по-різному інтерпретовані у світлі мінливих теорій за допомогою мінливих дескриптивних систем, і тому не виявляють якої-небудь граничної підстави. У теоретичному дискурсі прірва між одиничними спостереженнями та всезагальними гіпотезами долається завдяки дотримання різноманітних канонів індукції. У практичному дискурсі потрібен відповідний зв'язуючий принцип». Ю. Габермас (2011) наголошує на тому, що «всі дослідження у царині логіки моральної аргументації відразу приводять до необхідності введення певного морального принципу, що як правило аргументації відіграватиме таку саму роль, що й індуктивний принцип у дискурсі дослїдних наук». Він уявляє аргументацію як діалогічний процес, за допомогою якого пропонент намагається переконати опонента у прийнятності обґрунтованості презентації. Центральне питання теорії дискурсу Ю. Габермаса (2011) полягає у тому, як можна раціонально виправдати моральні команди, норми дії, етичні оцінки тощо за допомогою практичної дискусії. Виходячи із перспективи комунікативної раціональності, він розвиває теорію, в якій раціональна прийнятність обґрунтованості вимог залежить від того, у який спосіб соціальні суб'єкти координують свої дії з досягнення згоди щодо вимог з проблемного питання [12].

Інтерес до аргументації, який виявляють у другій половині ХХ століття в філософії, психології, риторикі, логіці, лінгвістиці, когнітології, соціології, конфліктології, ергономії є відображенням паралельних процесів неухильної інтеграції наук у рамках когнітивної парадигми і заглиблюється у внутрішню наукову спеціалізацію. З іншого боку, прагнення створити цілісну теорію аргументації обумовлено її зв'язком з такими актуальними напрямками як інженерія людських чинників, категоризація поведінки людини, моделювання людської діяльності. В сутності, когнітивна парадигма, що стала інтегруючим фактором для багатьох наукових дисциплін, – це ще одна, нова спроба наблизитися до пізнання природи людського розуму. Відрізняє її від усіх попередніх усвідомлення фахівцями того факту, що успіхом вона увінчається тільки в результаті спільних зусиль психології, лінгвістики, антропології, філософії, комп'ютерології.

Інтеграція наук в їх взаємовпливі привели до того, що на авансцену в теорії аргументації вийшли чинники соціального характеру – фактор довіри при аргументації, дистанція між вихідною і отриманою інформацією, емоційний вплив на реципієнта, формування його позиції та ін. Це тягне за собою вирішення наступних питань: особливості аргументативного дискурсу, співвідношення аргументації і доказів; співвідношення аргументації в різних функціональних стилях; співвідношення інформативною достатності і надмірності при аргументації макро- і мікро мовних актів; структурування аргументації; текстові категорії у формуванні аргументативного дискурсу; конфігурація соціальних ролей і її вплив на аргументативний дискурс; монологічний і діалогічний типи аргументації; співвідношення вербальної і невербальної передачі інформації; типологія конфліктності і характер її співвідношення з кооперативністю; контекстна обумовленість висловлювання в аргументативному дискурсі; афективні наслідки аргументації. Новий етап у розвитку теорії аргументації пов'язаний з повсякденною комунікацією – Бросман та Кенері, з безпосереднім мовним впливом. Підставою для оцінки зрілості будь-якої дисципліни є аналіз її моделей, які, як правило, зводяться до логічних або математичних понять. Але моделі можуть бути і когнітивними. Їх складовими виступають уявлення, відносини, цінності, процеси в пам'яті, схеми, асоціації, послідовності, активно використовуються для аргументації.

При вивченні когнітивних моделей аргументації не слід забувати і про те, що, моделі можуть мати характер стереотипів, а мотиви, які часто опиняються визначальними у виборі стратегії та тактики комунікації, залишаються індивідуальними.

Крім того, представити моделі аргументації ще недостатньо, потрібно зв'язати їх в єдине ціле, щоб вийшов інференціальний алгоритм, який і представлятиме собою систему аргументації – Джеффнер. Моделі аргументації, так само як і аргументи, можуть мати історичний вимір – як стверджують Селарс, Джейнер та Поллок. Деякі моделі аргументації (як формальні, так і інтеракціональні) з плином часу можуть перейти на другорядні позиції внаслідок змін у ціннісних системах, філософських парадигмах і т.д. – Фарелл. Деякі види аргументації набувають історично специфічний характер, як, наприклад, публічна мова в Стародавній Греції.

З розвитком теорії аргументації стала розвиватися і її метамова, постав ряд нових питань щодо самої метааргументації (metareasoning), що розуміється як аргументована інтерпретація аргументів і як аргументована оцінка аргументів (Belova 1998) [5].

Загалом історія осмислення проблематики аргументації засвідчує, що всі теоретичні побудови виникли для задоволення потреб суспільства. Отже, наявна пряма кореляція між розвитком різних складових теорії аргументації з соціальними аспектами її функціонування. Головна складність аргументації як предмета дослідження на сучасному етапі розвитку логічного знання полягає в тому, що універсального, однаково ефективного завжди і всюди, мистецтва полеміки не існує. Самостійної науки, предметом якої було б вивчення специфіки такої форми діяльності, як аргументація, сьогодні не існує. Аналіз сучасних праць дослідників аргументації дозволив дійти висновку про розширення зазначеної царини, коли йдеться про застосування логічного знання при розв'язанні проблем, що виникають у реальних аргументативних процесах. Таким чином, теорія аргументації тісно пов'язана з філософською наукою про цінності – аксіологією.

Література:

1. Аарньо А. Систематизация и интерпретация законов. Несколько Мыслей о теоретической и практической юридической науке / А. Аарньо // Проблемы філософії права. – 2006-2007. – Т. IV-V. – С. 135-148.
2. Альчуррон К. Нормативные системы / Альчуррон Карлос, Булыгин Евгенио // Российский ежегодник теории права. – 2010. – № 3. – С. 309-472.
3. Аристотель. Топпика / Аристотель // Соч.: в 4 т. – М. : Мысль, 1978. – Т. 2. – С. 347-531.
4. Атиенза М. Евгений Булыгин и теория юридической аргументации / М. Атиенза // Проблемы філософії права. – 2006-2007. – Т. IV-V. – С. 245-251.
5. Белова А. Д. Лінгвістичні аспекти аргументації (на матеріалі сучасної англійської мови): автореф. дис... доктора філол. наук: 10.02.04 / Белова Алла Дмитрівна ; Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 1998. – 30 с.
6. Важнейшие концепции теории аргументации; [пер с англ. В. Ю. Голубева, С. А. Чахоян, К. В. Гудковой, научн. ред. А. И. Мигунов]. – СПб., 2006. – 296 с.
7. Герасимова И. А. Искусство убеждения в традициях логической науки / И. А. Герасимова, М. М. Новоселов // Мысль и искусство аргументации. – М. : Прогресс-Традиция, 2003. – 400 с.
8. Еемерен Ф. Х. ван Аргументация, коммуникация и ошибки / Ф. Х. ван Еемерен, Р. Гроотендорст [пер. с англ.]. – СПб. : Васильевский остров, 1992. – 237 с.
9. Зайцев Д. В. Философская логика и аргументация / Д. В. Зайцев // Полигносиз. – 2009. – 1 (34). – С. 3-11.
10. Ивин А. А. Теория аргументации / А. А. Ивин. – М. : Гардарика, 2000. – 414 с.
11. Остин Дж. Слово как действие / Дж. Остин // Новое в зарубежной лингвистике. – 1986. – Вып. 17: Теория речевых актов. – С. 22-130.
12. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Юрген Хабермас – СПб. : Наука, 2001. – 382 с.

13. Щербина О. Ю. Роль логіки у правовій аргументації / О. Ю. Щербина // Гілея: науковий вісник: зб. наук. праць; гол. ред. В. М. Вашкевич. – К. : ВІР УАН. – 2013. Вип. 40. – Ч. 1. – С. 571- 576.

14. Toulmin St. The uses of argument. Cambridge University Press / St. Toulmin. – 2013. – P. 264.

References:

1. Aarno A. Systematyzatsiya y ynterpretatsiya zakonov. Neskolko Mesylei o teoretycheskoi y praktycheskoi yurydycheskoi nauke / A. Aarno // Problemy filosofii prava. – 2006-2007. –Т. IV-V. – S. 135-148.

2. Alchurron K. Normatyvnye systemy / Alchurron Karlos, Bulyhyn Euheno // Rossyiskyi ezhehodnyk teoryy prava. – 2010. – # 3. – S. 309-472.

3. Arystotel. Topyka / Arystotel // Soch.: v 4 t. – М. : Mysl, 1978. – Т. 2. – S. 347-531.

4. Atyenza M. Evhenyi Bulyhyn y teoryia yurydycheskoi arhumentatsyy / M. Atyenza / Problemy filosofii prava. – 2006-2007. – Т. IV-V. – С. 245-251.

5. Bielova A. D. Linhvistychni aspekty arhumentatsii (na materialy suchasnoi anhliiskoi movy): avtoref. dys... doktora filol. nauk: 10.02.04 / Bielova Alla Dmytrivna ; Kyivskiy un-t im. Tarasa Shevchenka. – К., 1998. – 30 s.

6. Vazhneishye kontseptsyy teoryy arhumentatsyy; [per s anhl. V. Yu. Holubeva, S. A. Chakhoian, K. V. Hudkovoï, nauchn. red. A. Y. Myhunov]. – SPb., 2006. – 296 s.

7. Herasymova Y. A. Yskusstvo ubezhdeniya v tradytsiyakh lohycheskoi nauky / Y. A. Herasymova, M. M. Novoselov // Mysl y yskusstvo arhumentatsyy. – М. : Prohress-Tradytzia, 2003. – 400 s.

8. Eemeren F. Kh. van Arhumentatsiya, komunykatyvia y oshybky / F. Kh. van Eemeren, R. Hrootendorst [per. s anhl.]. – SPb. : Vasylevskiy ostrov, 1992. – 237 s.

9. Zaitsev D. V. Fylosofskaia lohyka y arhumentatsiya / D. V. Zaitsev // Polyhnosyz. – 2009. – 1 (34). – S. 3-11.

10. Yvyn A. A. Teoryia arhumentatsyy / A. A. Yvyn. – М. : Hardaryky, 2000. – 414 s.

11. Ostyn Dzh. Slovo kak deistvye / Dzh. Ostyn // Novoe v zarubezhnoi lnhvystyke. – 1986. – Vyp. 17: Teoryia rechevykh aktov. – S. 22-130.

12. Khabermas Yu. Moralnoe soznanye y kommunykativnoe deistvye / Yurhen Khabermas – SPb. : Nauka, 2001. – 382 s.

13. Shcherbyna O. Yu. Rol lohiky u pravovii arhumentatsii / O. Yu. Shcherbyna // Hileia: naukovyi visnyk: zb. nauk. prats; hol. red. V. M. Vashkevych. – К. : VIR UAN. – 2013. – Vyp. 40. – Ch. 1. – S. 571- 576.

14. Toulmin St. The uses of argument. Cambridge University Press / St. Toulmin. – 2013. – P. 264.

Аргументация представляет собой речевое действие, включающее систему утверждений, предназначенных для оправдания или опровержения мысли. Она обращена в первую очередь к разуму человека, который способен мыслить, принять или отвергнуть эту мысль. Исследователи связывают возникновение искусства аргументации с периодом становления вербально-логического мышления. Потребность в искусстве убедительности речей начинает ощущаться с развитием цивилизаций. Наиболее ранние упоминания об аргументации как искусстве полемики относятся к Древней Индии. Другой страной возникновения аргументации, и вместе с ней логики, является Древняя Греция. Изначально аргументация развивалась в Греции по двум направлениям, которые повлияли на формирование его теории и практики в будущем. Аргументация имеет форму произнесенных или написанных утверждений; теория аргументации исследует взаимосвязь этих утверждений, а не те мысли, идеи,

мотивы, которые стоят за ними; аргументация является целенаправленной деятельностью: она имеет своей задачей усиление или ослабление чьих-либо убеждений; аргументация – это социальная деятельность, поскольку она направлена на другого человека или других людей, предполагает диалог и активную реакцию другой стороны на приводимые доводы.

Ключевые слова: аргументация, полемика, диалог, дискурс, аргумент, логика.

The argument is a speech act, including a system of statements intended to justify or refute opinions. It is addressed primarily to the mind of a man who is able to think, to accept or reject that view. Researchers associated argumentation art origin with a period of establishment of verbal-logical thinking. The need in the art of persuasive speeches was appeared with the development of civilizations. The earliest mention of the argumentation as an art of debate belongs to ancient India. Worldwide occurrence of the argumentation and logic was from ancient Greece. From its very beginning the argumentation developed in Greece in two areas that influenced the formation of theory and practice in the future. The argumentation has the form of written statements or pronunciations; argumentation theory explores the relationship of these statements, not the thoughts, ideas and motives behind them; argumentation is purposeful activity: it has the task of strengthening or weakening of someone's beliefs; argumentation is a social activity, since it is aimed at another person or other people for dialogue and active response on the other side of the arguments cited.

Key words: argument, debate, dialogue, discourse, argument, logic.